Minna Punakallio

Lausuntopyyntö 7.4.2022 sosiaali- ja terveysvaliokunnan etäkuulemiseen

Julkisen talouden suunnitelma 2023–2026

Kuntatalouden tila on vahvistunut aikaisemmista ennusteista

Julkinen talous painui finanssikriisin alkuvuosina alijäämäiseksi. Julkisen talouden alasektoreista suurin alijäämä kasaantui valtiolle. Alijäämä pieneni 2010-luvulla erittäin hitaasti ja samalla sosiaaliturvarahastojen ylijäämä kutistui. Vuonna 2020 koronapandemia heikensi julkisen talouden tilaa jälleen voimakkaasti, eikä tilanne näytä korjaantuvan ennustevuosina nopeasta koronaelpymisestä huolimatta. Julkisen talouden menot ja tulot ovat rakenteellisessa epätasapainossa.

Julkisen sektorin nettoluotonanto sosiaaliturvarahastoissa, valtiolla ja paikallishallinnossa 1975–2026, suhteessa bruttokansantuotteeseen. Lähde Tilastokeskus, valtiovarainministeriö

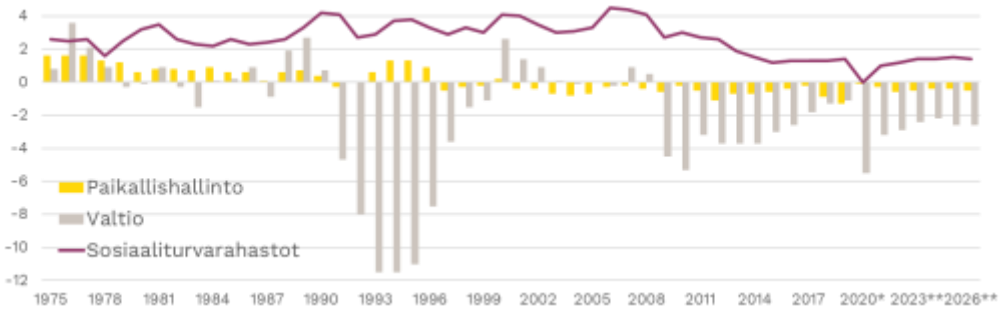

Valtion koronatuki kunnille, poikkeuksellisen suuret rahoitustuotot kunnissa sekä ripeä verotuottojen kasvu ovat kuitenkin vahvistaneet kuntatalouden tilaa 2020–2021. Myös kuntatalouden kehitysarvio on vahvistunut edellisistä ennusteista. Tästä huolimatta kuntataloudessa vallitsee keskipitkällä aikavälillä lievä rakenteellinen alijäämä eli tulot eivät riitä rahoittamaan kaikkia käyttötalouden menoja ja investointeja. Akuutti talouskriisi vaivaa kuitenkin vain pientä joukkoa kuntia. Painelaskelmien mukaan vaikein tilanne näyttäisi olevan alle 2 000 asukkaan kuntakokoryhmässä. Kuntatalouden ennuste

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

saavuttaa hallituksen sille asettaman nimellisen rahoitusasematavoitteen vuonna 2023 (nettoluotonanto -0,5 % suhteessa bruttokansantuotteeseen).

Valtion kuntalinjaukset ovat lähellä neutraalia, mutta sisältävät jälleen uuden valtionosuusleikkauksen

Kuntatalouden toimintaympäristö on poikkeuksellisessa myllerryksessä tehtäväkentän muutosten, koronapandemian, lakon ja turvallisuusuhkien keskellä. Vuoden 2023 alussa toteutuu kaikkien aikojen mittavin julkisen sektorin rahojen, henkilöstön, omaisuuksien ja sopimusten uudelleenjärjestely sote- ja pelastustoimen palvelujen järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille. Uudistus muuttaa yksittäisten kuntien taloutta ja kasvattaa suhteellista velkaantuneisuutta rajusti. Työ- ja elinkeinopalvelujen järjestämisvastuun on määrä siirtyä kunnille vuonna 2024. Näiden äkillisten muutosten ohella kuntien toimintaan on vaikuttanut jo pitkään väestön ikääntyminen ja kasvava palvelutarve, maassamuutto sekä yhä voimistuva työvoimapula.

Sanna Marinin hallituksen tavoitteena on pitää kuntatalous koko maan tasolla neutraalina suhteessa valtion päätösperäisiin toimiin. Kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähentävät, lisäävät tai laajentavat toimenpiteet kompensoidaan kunnille täysimääräisesti. Lisäksi hallitus kompensoi kunnille veroperusteiden muutoksista kunnille aiheutuvat verotuottomenetykset. Valtio on sitoutunut korvaamaan kunnille myös sekä koronaepidemiasta että Ukrainan sotaa pakenevien henkilöiden palveluista aiheutuvat lisäkulut.

Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus kuntatalouteen on julkisen talouden suunnitelman mukaan lähellä neutraalia. Suhteessa aikaisemmin tehtyihin kuntapäätöksiin vuoden 2023–2026 julkisen talouden suunnitelma sisältää vain vähän kokonaan uusia kuntiin kohdistuvia linjauksia.

Osana hallituksen jo vuoden 2021 kehysriihessä sopimaa 370 miljoonan euron säästöjen kokonaisuutta kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistetaan vuonna 2023 uusi 43 miljoonan euron leikkaus. Vuodesta 2024 lähtien lakisääteisten peruspalvelujen valtionosuutta vähennetään pysyvästi 33 miljoonalla eurolla. Toisaalta valtionosuuksia lisätään noin 344 miljoonalla eurolla sote-siirtolaskelmaan liittyneen tasokorjauksen vuoksi. Uusi JTS-linjaus on myös ammatillisen koulutuksen rahoituspohjan paikkaaminen, josta kuntatalouteen arvioidaan kohdistuvan noin 37 miljoonaa euroa.

Julkisen talouden ennusteeseen kohdistuu monia alasuuntaisia riskejä

Julkisen talouden suunnitelman varsin positiivista kuntatalouden ennustetta varjostaa se, että taloudellisesti tiukkoina aikoina kuntatalouteen tullee valumaan myös jatkossa uusia, kuntien tulopohjaa heikentäviä päätöksiä. Näin on tapahtunut systemaattisesti jo vuosien ajan, kun valtion kunnille osoittamaa yleiskatteellisista perusrahoitusta on leikattu mitä erilaisemmilla perusteilla. Sen osittaiseksi paikkaamiseksi valtio on lisännyt kuitenkin erilaisiin täsmähankkeisiin kohdistettuja ministeriökohtaisia valtionavustuksia. Hankkeiden vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta ei ole seurattu.

Julkisen talouden tilaan kohdistuu myös poikkeuksellisen paljon alasuuntaisia riskejä, jotka voivat heikentää julkisen sektorin tulokehitystä tai lisätä uudistusten kustannuksia odotettua enemmän. Kunnissa menopaineita syntyy muun muassa palvelujen digitalisoinnista, sote- ja TE-palvelu-uudistuksen valmistelusta ja ohjeistamisesta, työttömyysvastuista, energiainvestoinneista sekä muista kestävän kasvun edellyttämistä rahoitusvastuista ja -investoinneista.

Paikkakunnittain kustannuspaineet ovat erittäin korkeat myös Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan ja sen kerrannaisvaikutusten vuoksi. Hallituksen kompensaatiot eivät ulotu kattamaan kaikkia taloudellisia menetyksiä, joita kunnille aiheutuu sodan käynnistämistä kustannus- ja korkopaineista, uusista kilpailutuksista, alaskirjauksista ja verotuottojen sekä tuloutusten pienentymisestä.

Kunnat ovatkin erittäin huolissaan julkisen talouden rahoituspohjan hitaasta kasvusta, julkisen sektorin laajenevista vastuista ja palveluiden hitaasta tuottavuuskehityksestä, lukuisista samaan aikaan kohoavista kustannuspaineista sekä työvoimapulasta. Epävarmuutta lisää vielä kuntien, hyvinvointialueiden ja valtion työnjako tulevaisuudessa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi